

## *Uloga nauke u odbrani zemlje*

Savremeni razvoj tehnike i tehnologije i njihova primena u vojne svrhe traži da se razrada i usavršavanje doktrine opštenarodne odbrane i posebno razvoj i izgradnja oružanih snaga sve više oslanjaju na nauku. Surova stvarnost savremenih ratova, dimenzije i karakteristike oružane borbe, u kojoj bi bila upotrebljena najmodernija tehnička sredstva ogromnog razornog potencijala i dometa, dovela bi zemlje u sukobu u izvanredno teške i složene uslove. U slučaju agresije na Jugoslaviju, sve tekovine, rezultati i vrednosti našeg samoupravnog socijalističkog razvoja bile bi ugrožene u najvećem stepenu, a naša društvena zajednica bi se našla pred najtežim ispitom. To potvrđuju iskustva zemalja koje su u zadnje vreme bile objekti agresije. Čak i onda kada se radilo o tzv. ograničenim ili lokalnim ratovima, njegove posledice reperkutovale su se na sve oblasti društvenog života i rada.

Sva razmatranja fizionomije, vojnih i društveno-političkih karakteristika eventualne agresije na našu zemlju, vode ka zaključku da odbranu zemlje moramo tretirati kao posebno odgovoran i veoma složen zadatak za kojeg se u vreme mira treba planski i organizovano pripremati. U uslovima našeg samoupravnog socijalističkog društva odbrana je kao klasni i nacionalni interes, i kao neposredni društveni interes radnog čoveka i građanina postala i sve više postaje integralni deo svakog rada i svake društvene akcije, i to ne samo zato što to traže objektivni uslovi sveta i vremena u kome živimo, već i zato što je u narodnoj odbrani sadržan stvarni interes svih subjekata u našem društvu da živimo u miru i slobodi. To važi za sve oblasti društvenog rada pa, razume se, i za nauku.

Odnos nauke prema odbrani regulisan je našim pozitivnim zakonodavstvom i programskim dokumentima SKJ. Po Ustavu SFRJ svaki subjekt prava u našem društvu je istovremeno i nosilac prava i dužnosti u odbrani zemlje. Iz tog opšteg načela, proističu prava i

dužnosti naučnih delatnosti u opštenarodnoj odbrani koja su više razrađena u Zakonu o narodnoj odbrani. Deseti kongres SKJ u rezolucijama o nauci i opštenarodnoj odbrani posebno je istakao ulogu i zadatke nauke u odnosu na narodnu odbranu.

U realizaciji ovih stavova postignuti su izvesni rezultati i stečena određena iskustva. Međutim, gledano u celini, može se reći da dosadašnjim angažovanjem nauke na zadacima iz domena opštenarodne odbrane ne bi mogli biti zadovoljni, jer je na tom planu urađeno manje nego što to omogućavaju naučni potencijali našeg društva — kadrovski i materijalni, i jer taj proces teče veoma sporo.

Najviše je postignuto u pogledu angažovanja naučnih institucija u republikama i pokrajinama na zadacima iz programa NIR koje utvrđuje i finansira JNA, a koji su usmereni u prvom redu na oblast tehničkih i prirodnih nauka, a delom i na medicinske i društvene nauke. [Tu se radi o istraživačkim zadacima u funkciji tehničke modernizacije oružanih snaga (proizvodnje naoružanja i vojne opreme) i drugih zadataka na planu mirnodopskog razvoja OS i njihovog pripremanja za opštenarodni odbrambeni rat.] O angažovanju nauke na ovom veoma važnom sektoru naših odbrambenih priprema već je bilo govora.

Načelni stavovi o ulozi nauke u opštenarodnoj odbrani ne svode tu ulogu samo na doprinos nauke u rešavanju problema i zadataka razvoja OS i njihovog pripremanja za oružanu borbu. Oni insistiraju — i tako ih treba i shvatiti — na doprinosu nauke u organizovanju i pripremanju svih komponenata opštenarodnog otpora agresoru, jačanju i korišćenju svih potencijala odbrane, realnom sagledavanju uslova, utvrđivanju zadataka i iznalaženju rešenja za odbrambene pripreme u svim oblastima našeg samoupravnog društvenog sistema i njegovog delovanja i funkcionisanja u složenim i teškim uslovima rata.

Iz ovako shvaćene uloge nauke u opštenarodnoj odbrani proizilaze dva zaključka: 1 — da je pravo i dužnost svih organizatora i nosilaca naučnog istraživanja, tj. naučnih radnika i naučnih institucija da u programe svojih istraživanja unose i zadatke iz oblasti i za potrebe opštenarodne odbrane; odnosno, da u svoja istraživanja ugrađuju elemente od značaja za odbranu i da ostvarene rezultate ocenjuju i sa stanovišta njihove moguće primene u odgovarajućim područjima sistema opštenarodne odbrane; i 2. — da su društveni subjekti koji su organizatori i nosioci odbrambenih priprema dužni — jer je to sa stanovišta kvaliteta odbrambenih priprema neophodna potreba — da se radi uopštavanja stečenih iskustava, uspešnijeg rešavanja aktuelnih zadataka i naučne verifikacije do sada prime-

njivanih rešenja, obraćaju nauci, da sa naučnim institucijama utvrđuju i koncipiraju istraživačke projekte, da obezbeđuju sredstva za naučno istraživanje ovakvih tema i zadataka.

U dokumentu »Osnove za naučnu politiku u SFRJ« kojeg je usvojio Savez samoupravnih interesnih zajednica nauke Jugoslavije (SZNJ), ugrađeni su principi i određeni pravci konkretne naučne delatnosti, uloga i zadaci samoupravno organizovane nauke u razvoju i jačanju opštenarodne odbrane. Radi oživotvorenja tih principa i stavova, u toku protekle dve godine organizovano je više sastanaka u organizaciji samoupravnih interesnih zajednica za nauku u republikama i pokrajinama između predstavnika zainteresovanih naučnih organizacija i tzv. korisnika rezultata NIR, uključujući i predstavnike JNA, TO i sekretarijata za NO u R/P. Sledile su prve akcije i preduzimanje mera da se stanje na ovom području počne menjati. Neke samoupravne interesne zajednice su u svoje dugoročne programe koji sadrže osnovne smernice, težišta i prioritete naučno-istraživačkog rada, unele posebna poglavlja o istraživanjima koja su od značaja za opštenarodnu odbranu. U većini SIZ zahtevi da se u istraživanja unesu i odgovarajući elementi za potrebe odbrambenih priprema utvrđeni su kao konkursni kriterijumi. U poslednje vreme, angažovanje nauke u opštenarodnoj odbrani je sve češća tema o kojoj se razgovara pre svega u SIZ za nauku. Treba reći i to da su negde u granskim zajednicama nauka a negde i u SIZ za nauku formirane posebne komisije koje treba da pomognu da se u naučna istraživanja ugrađuju potrebe opštenarodne odbrane, da prate i utiču na takva istraživanja i na korišćenje njihovih rezultata.

Međutim, i pored do sada učinjenih koraka i početnih rezultata, mora se konstatovati da se nalazimo na početku ostvarivanja načelnih opredeljenja o većem uticaju i angažovanju nauke u odbrambenim pripremama društva. Još uvek ima veliki broj istraživačkih projekata u svim oblastima nauke koji bi objektivno mogli da zadovolje i neke od potreba opštenarodne odbrane, a da u njima nema ničeg što bi makar podsticalo da se sagledaju mogući odbrambeni aspekti. U programima i planovima NIR u republikama i pokrajinama do skoro nije bilo ni jednog projekta istraživanja iz oblasti opštenarodne odbrane, mada je poznato da na planu odbrambenih priprema privrednih i vanprivrednih delatnosti ima problema i zadataka za čija su rešavanja neophodna odgovarajuća naučna saznanja i naučna istraživanja.

Relativna sporost u oživotvorenju stavova o kojima je reč, pored činilaca organizacione i druge prirode, uslovljena je delom i time što još ponegde egzistiraju i deluju tradicionalistička shvatanja

po kojima je narodna odbrana stvar države i njenih organa, po kojima se ONOR svodi samo na oružanu borbu, pa sledstveno tome, i sve zadatke na planu odbrambenih priprema zemlje — tj. i u naučnoistraživačkom radu treba da obavljaju SSNO, JNA i organi uprave za poslove narodne odbrane. Ovakva gledanja su iz mnogo razloga neprihvatljiva, pa njihovo prevladavanje predstavlja zadatak kojeg ne bi trebalo zanemarivati i gubiti iz vida. Nesumnjivo je da SSNO kao najkvalifikovaniji stručni organ Federacije za poslove narodne odbrane kao i druge komandne i naučne institucije u JNA, imaju svoju ulogu i mesto u ukupnim pripremama zemlje za odbranu pa, razume se, i kad je reč o angažovanju nauke za potrebe opštenarodne odbrane. Saradnja društvenih subjekata u tom pogledu sa SSNO i Armijom može i treba biti još bolja, organizovanija i konkretnija. Svi zainteresovani na tom odgovornom poslu mogu učiniti više nego što su to činili do sada. No, uporedo sa ovim treba posebno naglasiti da ono što Armija može i treba dati istraživačkom kompleksu, to je pre svega naučno zasnovana vizija oružane dimenzije ONOR, problema i neminovnih uticaja koje će oružana borba postaviti i ispoljiti u svim oblastima života i rada našeg društva u ratnim uslovima. U organizovanju naučnoistraživačkog rada za šire potrebe opštenarodne odbrane, na zadacima kompleksnih priprema društveno-političkog i ekonomskog sistema, privrede i društvenih delatnosti, SSNO i JNA treba i mogu se javljati kao obavezan i stalan saradnik i konsultant, i kao inicijator u pokretanju naučnih istraživanja. Međutim, prvenstveni zadatak SSNO jeste organizacija NIR za potrebe oružane borbe, a to znači za potrebe razvoja i osposobljavanja oružanih snaga, pri čemu treba imati u vidu da izučavanje vojne dimenzije bitno utiče i doprinosi naučnom istraživanju drugih dimenzija ONOR — političke, ekonomske, sociološke, psihološke itd.

Prema tome, postavljanje zadataka nauci i dobijanje naučno zasnovanih odgovora za probleme pred kojima bi se našlo naše društvo u slučaju agresije na Jugoslaviju, u krajnjem moraju rezultirati iz organizovane planske i neprekidne saradnje između nosilaca odbrambenih priprema, posebno onih društvenih subjekata koji u najvećoj meri imaju prava i nose odgovornost za utvrđivanje i realizaciju odbrambene politike, i naučnih institucija u svim oblastima nauke, uz odgovarajuće učešće u toj saradnji sa predstavnicima OS. Odsustvo takve, planske i organizovane saradnje i jeste jedan od glavnih uzroka spore realizacije načelnih opredeljenja o ulozi nauke u opštenarodnoj odbrani.

Smatram da je potrebno ukazati na još jednu činjenicu koja svakako utiče na sadašnje stanje na ovom području, odnosno na nje-

govo menjanje u pozitivnom smislu. Reč je o tome da se u razgovorima o odbrani i nauci još uvek mogu uočiti znatne razlike u gledanjima na eventualni budući rat. Dobrim delom, u odbrambenim pripremama eventualni rat se vidi u slici koja u mnogo čemu podseća na drugi svetski rat, istina sa primenom još razornijih sredstava, ali i sa nedovoljno sagledavanja njihovih reperkusija na stvarne uslove u kojima bi se našla naša zemlja, u kojima bi se moralo živeti, boriti i izboriti. Ne mali broj naučnih radnika otvoreno iznosi da ne zna u čemu bi se to sastojao odbrambeni aspekt u njihovom naučnom istraživanju i kako bi trebalo u programe istraživanja uključivati potrebe opštenarodne odbrane. Rat se često vidi i svodi na dimenziju oružane borbe koja jeste glavni sadržaj i osnovna karakteristika rata, ali zbog koje se ne bi mogle i smele zanemariti ostale dimenzije i drugi faktori ONOR od kojih, pored ostalog, zavisi i uspešno vođenje same oružane borbe.

U vezi sa ovim, može se konstatovati činjenica da se društvene nauke u nas ne bave dovoljno — ako se uopšte bave — tematikom savremenog rata, njegovim uzrocima, društveno-političkim, ekonomskim, psihološkim i drugim aspektima; da je izvan domena njihovog interesovanja tematika odbrambenog i vojnog organizovanja samoupravnog socijalističkog društva kao i druga interesantna pitanja u vezi sa ratom i odbranom. S druge strane, činjenica je da NOR i socijalistička revolucija juče i samoupravljanje danas predstavljaju izvanredno bogatu i dragocenu materiju za naučnoistraživanje ovakvih i sličnih tema, priliku da naša vojna i druge društvene nauke ostvare takve rezultate i dođu do takvih teoretskih saznanja koja bi značila kvalitetno obogaćenje marksističke teorije o ratu i odbrambenom organizovanju, i koja bi bila od velikog značaja za teoriju i praksu našeg sistema narodne odbrane.

Na kraju, želim da izrazim svoje uverenje da se stvaraju povoljniji uslovi za veće i uspešnije angažovanje nauke u opštenarodnoj odbrani. Tome će svakako veoma mnogo doprineti i buduća aktivnost organizacija i članova SKJ da se što doslednije sprovedu u život odgovarajući stavovi iz rezolucije koja će biti usvojena na ovom kongresu i posebno, onih misli i stavova iz referata Predsednika SKJ u kojima se veoma jasno i precizno govori o ulozi nauke u našem društvu. Možemo, prema tome, očekivati da će u narednim godinama nauka davati sve veći i sve značajniji doprinos jačanju odbrambene spremnosti i, s druge strane, da će opštenarodna odbrana dati svoj prilog punoj afirmaciji nauke kao izvanredno važnom faktoru ukupnog razvoja našeg samoupravnog socijalističkog društva.